

els
nostres
autors 22

Enyego
d'Àvalos
(atribuït)

Curial
i Güelfa

Versió i introducció
de Salvador Vendrell

bromera

1. UN TEMPS DE CANVIS

Curial i Güelfa és, d'una forma més marcada que altres obres literàries, fruit del seu temps, en la mesura que s'allunya molt notablement dels «llibres de cavalleria» que van tindre èxit durant l'edat mitjana, en què la cavalleria era una institució aristocràtica que regia els destins de la societat. Els «llibres de cavalleria» junt amb la religió eren elements fonamentals per legitimar la noblesa com a classe dominant, ja que elaboraren un ideal, l'ideal cavalleresc, que justificava el caràcter «noble» dels senyors feudals. En el segle xv, però, encara que el sistema feudal era vigent i la noblesa seguia sent la classe dominant, una nova classe social emergent, la burgesia, anava obrint-se camí. I, per això, per seguir legitimant la noblesa com a classe dominant, calia reivindicar els cavallers d'una manera molt més d'acord amb el temps en què es vivia. S'incorporà la versemblança i aparegué el que s'ha anomenat «novel·la cavalleresca» per diferenciar-la dels «llibres de cavalleria».

I és que es tracta d'un període contradictori en què els especialistes no acaben de posar-se d'acord en el caràcter del *Curial i Güelfa*. Professors com ara Lola Badia i Jaume Torró interpreten que el *Curial i Güelfa* és una obra arrelada a les corts ibèriques dels Trastàmara. La consideren nostàlgica dels mites arturians i la lírica trobadoresca, així com enyoradissa de les nostres *Grans Cròniques*. Mentre que altres es-

pecialistes intenten demostrar les arrels humanistes de l'obra i la situen en un context clarament italià en què els oients, els destinataris de l'obra, pertanyien a la cort napolitana del rei d'Aragó, on predominaven els curials valencians. Segons Abel Soler, el *Curial* «no troba encaix en la cultura catalana del seu temps, però sí en la d'Itàlia». Es tracta d'una novel·la que només es podia donar en la cort del Magnànim, amb cortesans valencians, amb contacte de llengües i la «hibridació de corrents culturals». Així, constituiria la «més digna mostra de la projecció italiana i europea de les nostres lletres, en el trànsit de l'edat mitjana al Renaixement».

1.1. Context històric

La mort sense descendència de Martí l'Humà (1410) va significar la fi de la dinastia reial catalana. El Compromís de Casp, l'any 1412, va elegir successor Ferran d'Antequera, i entronitzà en la Corona d'Aragó la dinastia castellana dels Trastàmara. Malgrat que aquesta substitució dinàstica no va implicar immediatament un canvi en el poder polític respecte de la llengua, el fet que el castellà començara a ser el mitjà d'expressió dels monarques, i de la seua cort, va significar que a la llarga, i cada vegada més, influïra considerablement en la progressiva disminució del prestigi social del català. A partir d'aquell moment, el castellà, des de la cort, anirà propagant-se entre l'aristocràcia i l'alta burgesia i començarà a produir-se un lent procés de substitució lingüística.

A Ferran d'Antequera el succeí Alfons el Magnànim, que culminà l'expansió mediterrània, i es va fer ressò dels interessos comercials catalans i valencians. Incorporà a la

Corona el Regne de Nàpols, on instal·là la seua cort i s'envoltà d'un gran nombre d'escriptors i artistes. Els humanistes catalans van poder gaudir d'una estreta relació amb els grans mestres italians que els van influir notablement.

És precisament en la cort d'aquest monarca on alguns especialistes han intentat buscar l'anònim autor del *Curial*, i han formulat alguna hipòtesi sobre alguns personatges concrets a qui atribuir la paternitat literària de l'obra. Així el *Curial* seria una novel·la de cavalleria, però humanística; catalana d'expressió idiomàtica, però italiana pel que fa a les fonts literàries, els escenaris i les accions. I, si es confirmara la paternitat valenciana de l'obra, seria un producte més del Segle d'Or valencià, però construït a terres napolitanes.

Durant el regnat de Joan II (1458-1479), i com a conseqüència de la guerra civil que hagué d'afrontar el monarca, es va produir una forta crisi econòmica i política que va significar la pèrdua de l'hegemonia de Barcelona com a centre neuràlgic dels territoris de parla catalana. La ciutat de València va poder aconseguir aquesta funció gràcies a l'ascens d'una burgesia pròspera i ambiciosa. Aquest fet no va implicar solament un canvi geogràfic de les iniciatives econòmiques i culturals, sinó que, a més a més, va produir el naixement d'un nou sentiment particularista que a la llarga qüestionaria fets tan importants com la unitat de la llengua, indiscutida fins aleshores.

1.2. Context lingüístic i literari

Durant el segle xv, la ciutat de València va viure un impuls comercial i econòmic que la convertí en centre de la coro-

na catalanoaragonesa, però també en una de les principals ciutats d'Europa. Això explica que els millors escriptors de l'època o bé són valencians, o bé s'instal·len a València, on troben l'ambient més idoni per a dur a terme la seua tasca creativa. Mostra d'aquesta vitalitat cultural és també el fet que en aquesta ciutat s'imprimí el primer llibre de la península. D'aquesta manera, la burgesia valenciana eixamplà la base consumidora de la lectura gràcies al fenomen de la impremta, i va revolucionar totalment les relacions entre l'obra i el lector. Amb el matrimoni de Ferran el Catòlic amb Isabel de Castella es tancà aquest període, i s'instaurà una sola dinastia per als dos estats més poderosos de la península. Aquest fet, juntament amb l'arribada dels castellans al continent americà, que va traslladar el comerç del Mediterrani a l'Atlàntic, va produir canvis transcendents a nivell polític, econòmic i social.

Però, també és cert que la nostra llengua durant el segle xv arribà a un estadi de normalització molt important, ja que era la llengua que parlava tothom i, pràcticament, en tots els àmbits d'ús. Evidentment, no hi havia gramàtiques, però els nostres autors i la Cancelleria Reial actuaren com a fixadors del model de llengua a seguir. L'expansió de la corona catalanoaragonesa havia significat el reconeixement del català al llarg del Mediterrani i la impremta va difondre pertot arreu la nostra llengua.

De la mateixa manera que amb Ramon Llull es va produir el naixement de la prosa literària, durant el segle xv es va aconseguir la culminació del procés de catalanització de la nostra poesia amb Ausiàs Marc. La nostra llengua, per primera vegada, s'havia convertit en una llengua culta sense

cap tipus de subordinacions. El català aconseguí, durant aquest segle, la seua màxima plenitud. La denominació de Segle d'Or de la nostra literatura no és casual. És durant el segle xv quan es produeixen en el camp literari una sèrie de factors que determinaran considerablement la història de la nostra llengua: l'abandonament del provençal com a llengua de la poesia, l'aparició de la valenciana prosa i l'inici de la fragmentació dialectal de la llengua literària. És també durant aquest segle, i en el seu context sociocultural, on apareixen dues novel·les, *Curial i Güelfa* i *Tirant lo Blanc*, de gran transcendència, com després veurem, pel que fa al naixement de la novel·la moderna.

2. LA CAVALLERIA I ELS SEUS MOTLES LITERARIS

2.1. Un món de cavallers

A Europa, durant l'edat mitjana, el feudalisme va ser el sistema econòmic i social predominant. Les relacions socials feudovassallàtiques estructuraven una complexa i jerarquitzada societat estamental. Cada estament tenia encomanada una funció i, segons aquesta, uns privilegis i uns deures. Al cim de la piràmide social, els senyors feudals, els cavallers, tenien assignada la funció de la defensa i de la guerra, i en preparar-s'hi empraven gairebé tot el temps i l'energia, i elaboraven una cultura cavalleresca. Tanmateix, al llarg dels segles xiv i xv, el renaixement de les ciutats, paral·lel

al desenvolupament de l'activitat comercial, permeteren l'aparició de nous grups socials amb interessos i actituds enfrontats als de la noblesa.

La vida natural dels cavallers era la lluita o la guerra, bé defensant els interessos dels seus senyors o bé resolent els seus conflictes personals amb altres cavallers mitjançant batalles cos a cos. Molt més que en la justícia, confiaven en les seues pròpies forces i en el judici de Déu, que, segons la ideologia dominant, mai no donaria la victòria a un cavaller que no defensara la veritat. Els cavallers es requerien personalment per mitjà de lletres de batalla on es desafiaven. De vegades, els desafiaments acabaven en batalles a ultrança, fins que un dels dos cavallers moria. Moltes d'aquestes lletres de batalla encara es conserven i són un document fonamental i significatiu per a poder entendre els esquemes ideològics de l'època. Quan no hi havia guerra o no tenien conflictes personals entre ells, els cavallers participaven en justes, tornejos, passos d'armes...

2.2. Els llibres de cavalleria

Com a conseqüència d'aquest tipus de vida, i impulsada pels mateixos nobles, aparegué una literatura que volia defensar i reflectir aquesta mentalitat, al mateix temps que lloar les actuacions i heroïcitats dels cavallers. Els mites celtes, coneguts com a Matèria de Bretanya, es convertiren en model per a tota la posterior literatura de cavalleries. Un dels autors més importants, Chrétien de Troyes (1135-1190), va divulgar tota la llegenda del rei Artús, la reina Ginebra, Merlí, i els cavallers de la Taula Redona. Aviat, aquestes

obres de ficció es van estendre per tot Europa amb unes característiques molt peculiars. Presentaven una temàtica complexa amb aventures militars i històries amoroses, ametrades, al mateix temps, del tema religiós, que era fonamental en la ideologia de l'època: no podem oblidar el concepte de guerra santa i la importància de les croades. Quant als escenaris espaciotemporals dels llibres de cavalleries, cal ressenyar que, malgrat que podem trobar descripcions i ambientacions realistes i detallades, en aquestes obres apareixen marcs geogràfics fantàstics i molts elements meravellosos i inversemblants: dracs, fades, encantaments... Al mateix temps, les històries que es conten fan referència a èpoques remotes i no a un moment històric concret.

Tota aquesta literatura creà un prototip de cavaller que quedaria reflectit en les mateixes narracions, i també en tractats, com *El llibre de l'Orde de Cavalleria*, de Ramon Llull, que intentaven explicar quin era el model de cavaller que tots havien d'imitar, les virtuts que havien de posseir, els requisits necessaris per a ser cavaller, el comportament que havien de seguir, les obligacions, etc. Així, aquells que professaven l'orde de cavalleria havien de ser forts, preparats per a la guerra i fidels al seu senyor, a qui havien de servir lleialment. També estaven obligats a protegir els febles, les dones indefenses i la religió cristiana...

2.3. La novel·la cavalleresca

En el segle XIII, les característiques d'aquest tipus de cavaller ja estaven completament definides, però aquestes qualitats van perviure, sense problemes, pràcticament fins

al segle XVI. Ara bé, entre els segles XIII i XVI es va obrir, a tot Europa, un procés de canvi profund en les estructures econòmiques i socials que segles després culminaria amb les revolucions burgeses. En les ciutats, la burgesia començava a realitzar canvis importants en les relacions econòmiques i, al mateix temps, anava formant-se una nova ideologia. El comerç i la manufactura cada vegada tenien més importància i els codis ideològics que anaven conformant la nova societat s'allunyen del món dels antics cavallers. En l'àmbit militar s'imposaven els exèrcits professionals i els cavallers es convertien en motiu d'enyorança. Sense funció a realitzar en la nova societat, intentaven seguir els models literaris. Així, es produí una interconnexió entre la vida i la literatura. La literatura intentava reproduir les gestes documentades de cavallers autèntics, i els cavallers volien imitar els herois de les seues lectures més estimades.

D'aquesta manera, va aparèixer una nova literatura de cavallers, però qualitativament diferent, que se l'ha anomenat «novel·la cavalleresca» per oposició als «llibres de cavalleries». I es caracteritza per la nostàlgia dels antics cavallers, però compta amb una sèrie d'elements ara nous, determinats pel nou tipus de societat cada vegada més allunyada de la cavalleria. La seua característica més important és la versemblança. D'aquesta manera, els espais geogràfics en què es produeixen les accions són verídics, l'Europa i la Mediterrània, on cavallers de carn i ossos realitzen gestes concretes i perfectament versemblants. Es tracta d'herois que no són sobrehumans. Vencen per la seua força o per la seua astúcia o intel·ligència. Són autèntics capitans que guanyen les batalles perquè les preparen. També les temàtiques tan-

gencials, com les amoroses, van adquirint més importància en la trama de les novel·les i, molt sovint, constitueixen l'eix vertebrador. En l'aspecte formal es tracta d'obres en prosa, la qual cosa els dona un impuls més realista en substituir el vers de les narracions anteriors.

Les fonts de les cròniques són molt importants en aquesta narrativa, perquè, al segle xv, la relació d'interdependència entre ficció i realitat és cada vegada més estreta, fins al punt que a poc a poc es farà molt més difícil de distingir les novel·les de les cròniques històriques, més o menys embellides, de cavallers de carn i ossos.

En aquest context literari que acabem d'emmarcar és on cal situar dues obres molt importants del segle xv de la nostra literatura: *Curial i Güelfa*, i *Tirant lo Blanc*, de Joanot Martorell. En aquestes dues novel·les cavalleresques podem constatar la pervivència de les estructures medievals, però també els nous ideals propagats per l'humanisme.

3. L'AUTOR I LA SEUA OBRA

3.1. *Un anonimat no resolt encara*

Curial i Güelfa ens ha pervingut com una novel·la d'autor anònim, la qual cosa sembla contradir l'esperit individualista de l'humanisme, un moment en què els autors de les obres literàries volien mostrar-se orgullosos de les seues creacions en contrast amb la tendència a l'anonimat tan corrent en l'edat mitjana. Malgrat això, trobem un esforç constant

per part del creador de mostrar la seua presència en el text i la voluntat literària. No s'ha trobat, però, cap document de l'època que parle de la novel·la, ni en inventaris, ni en papers de cap tipus, com si no haguera existit mai. Per això, es fa difícil d'entendre com una obra tan ben construïda i amb una qualitat tan apreciable haja passat els segles com una ànima en pena, sense cap tipus de difusió. L'obra es conservava en la Biblioteca Nacional de Madrid en un únic manuscrit del segle xv, que havia passat desapercebut, fins que, el 1878, Manuel Milà i Fontanals en donà la primera notícia. Antoni Rubió i Lluch la va publicar per primera vegada i li donà el títol. Posteriorment, ha estat objecte d'altres edicions en llengua catalana i atenent a diferents criteris. També n'hi ha traduccions a altres llengües, com ara, al castellà i a l'anglès.

Els primers estudis lingüístics sobre l'obra subratllen, com assenyala el professor Antoni Ferrando, que «la llengua i l'esperit del *Curial* eren netament catalans enfront de les reserves que havien manifestat, poc de temps després d'aparèixer l'edició de 1901, crítics no catalans com el castellà Marcelino Menéndez y Pelayo i l'italià Bernardo Sanvisentí». A pesar de les afirmacions sobre la catalanitat de l'obra, alguns especialistes van voler veure que la novel·la era fruit d'un autor italià que s'havia assimilat a la nostra llengua o que era una traducció al català d'una altra llengua, com ara, l'italià antic. Fins i tot, l'erudit i investigador medieval Jaume Riera va originar certa polèmica en atribuir l'autoria del *Curial i Güelfa* a Manuel Milà i Fontanals. El fet que una novel·la tan ambiciosa i d'una qualitat tan exquisida passara totalment desapercebuda en la seua època va ser

una de les raons fonamentals que portaren Jaume Riera i Sans a considerar el *Curial* una falsificació davant la cautela, primer, i la refutació quasi unànime després, de medievalistes i paleògrafs. Els dubtes temàtics, estilístics, lingüístics, etc., que plantejà Riera no van ser suficients per convèncer els especialistes. Molt clarificadores van ser les objeccions de Josep Massot i Muntaner en considerar que «perquè realment puguem acceptar que el *Curial* és una *novel·la històrica* del segle xx, Jaume Riera hauria de demostrar en primer lloc que el manuscrit que el conté no és autèntic. És massa fàcil la manera com fuig d'estudi i no crec que sigui ni poc ni molt acceptable en un home de l'ofici com ell. En segon lloc, hauria de demostrar de debò que la llengua del *Curial* és inacceptable en el segle xv. En tercer lloc, hauria de demostrar que Milà i Fontanals era capaç d'escriure una obra com el *Curial* i d'omplir-la de paranys perquè tots els seus amics i deixebles hi caiguessin de quatre potes. Em sembla que tot plegat fa de mal demostrar, però en tot cas cal posar-s'hi i cal fer-ho de manera convincent, no amb simples detalls que poden dir molt o no dir res». Basant-se en estudis lingüístics, que sempre són insegurs, i en alguns indicis interns de la novel·la, Martí de Riquer ha pogut concretar que l'obra es va escriure a mitjan segle xv, entre 1435 i 1462. Recentment, Abel Soler, en investigacions plasmades en la seua tesi doctoral *La cort napolitana d'Alfons el Magnànim: el context de 'Curial i Güelfú'*, en què aposta per l'autoria d'Enyego d'Àvalos –com veurem després–, precisa més la data, entre 1443 i 1448.

Fins ara, no hi ha encara acord sobre la procedència geogràfica de l'autor, però això no ha impedit arribar a la

conclusió que l'autor del *Curial i Güelfa* va ser un personatge del nostre domini lingüístic, que s'estimava la Corona d'Aragó —hi ha constants elogis als seus cavallers i, sobretot, al rei Pere— i que es tracta d'una persona culta que estava al dia de totes les novetats de la literatura del moment. Prova d'açò és la trama i al·legòrica i mitològica que l'autor ha volgut incorporar a la seua novel·la, i reflectir una important erudició clàssica i llatina que, segons Martí de Riquer, intenta ornar amb trets «moderns» un llibre que, malgrat les fonts renaixentistes i les exhibicions de cultura moderna, és essencialment medieval.

Segons Antoni Ferrando, les propostes nominals d'autoria del *Curial* que s'han formulat a partir de mitjan segle xx s'han basat sobretot en la cultura literària de l'autor i a penes han tingut en compte la llengua. El primer en formular una proposta va ser Joan Ruíz i Calonja, que ja situava l'autor en la cort del Magnànim: «qualsevol dels secretaris del Magnànim com ara Arnau Fonolleda o Joan Olzina». El mateix Antoni Ferrando, atenent a les conclusions de Coromines, Colón i Veny, que incidien en la coloració valenciana del lèxic del *Curial*, va veure en Joan Olzina el possible autor de la novel·la. Una hipòtesi que va descartar en estudis posteriors a la vista d'insuficiència d'indicis. El que estava clar era que coincidia amb Rubió i Lluch, Miquel i Planas i Aramon i Serra en relacionar la novel·la en la cort del Magnànim. No coincidia, però, en l'origen geogràfic de l'autor, que aquests creien catalanooriental. Maria Teresa Ferrer i Mallol va voler veure l'autor del *Curial* en Lluís Sescases, bibliotecari del Magnànim, probablement natural de Cervera, a la plana de Lleida i, per tant, catalanooccidental. Júlia Buitinyà pensava

en Lluís Gras per les afinitats estilístiques del *Curial* amb la *Tragèdia de Lançalot* atribuïda a «mossén Gras».

Altres especialistes com Badia i Torró veuen l'obra fora de la cort del Magnànim i aposten al fet que l'obra va ser escrita en un ambient ibèric relacionat amb els Trastàmara en els anys quaranta del segle xv, la qual cosa han matisat després en situar-la en un «àmbit de les corts ibèriques i italiana dels Trastàmara catalanoaragonesos» de «marcada projecció internacional».

La tesi doctoral del medievalista Abel Soler Molina, molt ben documentada, precisa la datació de l'obra, com ja hem vist, i identifica noves fonts i influències literàries i argumenta a favor d'Enyego d'Àvalos (1414-1484), que, segons el professor Antoni Ferrando: «és la més sòlida hipòtesi sobre l'autoria de l'obra formulada fins ara. Són tan *contundents* i tan coherents els indicis sobre la paternitat d'Enyego d'Àvalos que, examinats en conjunt, i no aïlladament, fan inviable qualsevol proposta alternativa a l'autoria». Abel Soler veu en el *Curial i Güelfa* un clàssic de la literatura universal producte d'una ment «brillant i d'una ploma enlluernadora». Un llibre que va ser redactat en un català natural i elegant, en l'albada del Segle d'Or valencià, però «traslladat a l'exili daurat de la cort napolitana del rei d'Aragó». I li posa nom, Enyego d'Àvalos, a l'autor d'una novel·la que s'avança en vora dues dècades a l'eclosió de la cavalleria humanística. Una obra fruit d'un autor criat a València, però format després en la cultura de cort nord-italiana. I diu Abel Soler: «D'Àvalos vol crear una *matèria d'Itàlia*, “així... com jo ho hauré sabut fer”, perquè les matèries de Bretanya i de França han caducat per a ell». El *Curial*,

la nova literatura, es caracteritza per una «hibridació estètica del llevat cavalleresc medieval amb l'esperit regenerador de la cultura clàssica reanimada per l'humanisme».

Abel Soler vol identificar l'autor del *Curial* relacionant-lo en el context en què es creu que es va escriure la novel·la. Evidentment, no partia de zero. Com hem dit, diversos autors ja havien detectat en la novel·la una sèrie de trets lingüístics que apuntaven a un autor valencià i a la cort de Nàpols del Magnànim com al lloc on s'havia escrit. Només faltava posar nom i cognom a l'autor i fer-lo eixir de l'anonimat i, després d'investigar més de tres-cents personatges que tenien relació amb aquella cort, ha arribat a la conclusió que l'únic personatge que podria haver escrit el *Curial* era Enyego d'Àvalos, natural de Toledo, criat a València i gran camarlenc a la cort del Magnànim, a Nàpols. Era un home que posseïa una molt important biblioteca. Segons Soler, només D'Àvalos era capaç de construir una novel·la com el *Curial*. I pensa que es tracta d'un llibre molt personal, perquè hi ha elements, detalls i, fins i tot, anècdotes de la novel·la que connecten amb la seua biografia. Així que, segons Soler, com més aprofundim en l'anàlisi de les fonts literàries, els continguts, l'onomàstica, l'al·legoria, etc., de l'obra, més connexions hi trobaríem en la vida de l'entorn del possible autor.

No tots els autors, però, veuen tan evidents les conclusions de Soler, com ara, Enric Iborra, que pensa que «Considerar que el *Curial e Güelfa* és una novel·la de “caràcter personal i confidencial” no deixa de ser un apriorisme, anacrònic, que força i pauta la interpretació. Alguns dels paral·lelismes entre el que se sap d'Enyego d'Àvalos i els

continguts del *Curial* assenyalats per Soler resulten una mica forçats. Inevitablement, diria. És sospitós que tot encaixe tan perfectament entre autor i obra, que *tot li done raó*». La insistència de Soler que l'obra explica coses de la vida real i que es tractaria d'una obra privada, adreçada a un cercle íntim que sabria les claus de les coses que es conten no acaba de convèncer Iborra. Troba estrany que un escriptor componga una obra tan ben acurada, treballada i dissenyada a partir d'un laboriós joc de simetries i contrastos argumentals només amb la finalitat de construir una broma interna per als amics.

3.2. *Un relat entre dues èpoques*

Curial i Güelfa ens conta les aventures d'armes i d'amor d'un jove que fugí de casa, pobre i sense cap títol de noblesa, per entrar al servei del marquès de Montferrat. Allí s'educà i va ser protegit per Güelfa, germana del marquès. Per culpa d'alguns envejosos de la cort, Curial hagué d'anar-se'n i, després de moltes aventures i d'infortunis, aconseguí el guardó dels seus treballs: culminà els seus amors amb Güelfa, aconseguí arribar a ser el millor cavaller del món i va posseir una gran fortuna.

És, doncs, la història d'un ascens social aconseguït per mèrits propis, en aquest cas la cavalleria, encara que amb l'ajuda econòmica d'una dama, Güelfa.

La crisi en què es troba immersa la societat del segle xv, com a conseqüència de la debilitació del sistema feudal i la consegüent aparició de la burgesia, provocà, com hem vist, una sèrie de canvis significatius en la literatura i, particular-

ment, en els llibres de cavalleries. En aquest sentit, a l'hora d'intentar definir el caràcter de *Curial i Güelfa*, s'ha dit que és una narració històrica, sentimental, burgesa, psicològica... en la línia del concepte de novel·la total que ha emprat algun especialista, i es poden usar amb total propietat totes aquestes etiquetes definidores atés que l'obra tracta i suggereix diferents aspectes i objectius narratius, ben al contrari del monolitisme temàtic i intencional més propi de l'edat mitjana. En definitiva, es tracta d'un precedent de la novel·la moderna, de la mateixa manera que també ho és el *Tirant*. Les dues novel·les tenen un punt de contacte essencial, el fet de crear un món complet, el dels protagonistes; l'aventura completa de tot un itinerari que va des de l'inici fins a un punt terminal: la mort en el cas de Tirant i la consecució dels objectius de Curial, l'amor i la fortuna. Es tracta de dues novel·les acabades, acomplides segons les havien dissenyades els seus autors i articulades en una trama narrativa.

La trama del *Curial* es desenvolupa en un ambient noble, i la intenció de l'autor, tal com explica en el pròleg, és contar una història amorosa: «E per ço us vull recitar quant costà a un gentil cavaller e a una noble dona l'amar-se l'un a l'altre, e com ab gran treball e pena, e seguits de molts infortunis, après llong temps aconseguiren lo guardó de llurs treballs». Fidel a aquesta declaració, l'anònim autor ens narra una apassionada història d'amor on els personatges viuen molt intensament els seus sentiments: gelosia, enveja, desig... Al mateix temps, però, va molt més enllà i realitza una molt bona descripció de la cavalleria del final de l'edat mitjana, època en què, com hem dit, hi havia cavallers reals que intentaven imitar els herois de les novel·les. De

manera tangencial tracta, entre altres, temes morals com el de l'enveja, que causarà molts problemes al protagonista. Fa divagacions al·legoricomitològiques sobre aquests i altres temes seguint els gustos de l'humanisme que anava introduint-se com a fort corrent cultural i ideològic.

Imitant Lancelot o altres herois, però amb una geografia concreta i sense elements meravellosos, Curial, com cavaller errant, allibera donzelles que havien capturat cavallers malvats i passa per diverses proves que el consoliden com a cavaller virtuós.

L'autor de Curial, en fer-li passar les proves que havia de passar un cavaller errant, intentava reflectir un ideal de cavaller que encara pervivia en la mentalitat de l'època. En l'obra s'enalteixen la força, l'heroïcitat... qualitats que procedeixen de la tradició artúrica. Però també hi podem constatar un element molt important de la novel·la com és la ironia. La podem observar, sobretot, en episodis com el del monestir de monges, on apareixen diàlegs amb frases pintoresques o col·loquials, molt picants i intencionades, que podem relacionar amb el Decameró de Boccaccio, tot un símbol de la nova mentalitat i les noves maneres de la burgesia.

El marc històric en què l'autor situa la novel·la és el temps de Pere el Gran, que començà a regnar l'any 1270. El mateix rei és el protagonista d'una part important de l'obra i, indiscutiblement, el millor cavaller. L'autor reforça el verisme de les escenes utilitzant noms reals o molt semblants als dels cavallers de l'època en què situa l'acció i això ho podem constatar tant en els noms dels cavallers aragonesos i catalans com en els de les altres terres.